

Professori Pertti Vakkari 60 vuotta - Juhlaseminaarin antia

Tampereen yliopiston Informaatiotutkimuksen ja interaktiivisen median laitos järjesti 6.2.2009 juhlaseminaarin professori **Pertti Vakkarin** 60-vuotissyntymäpäivän kunniaksi. Seminaarin otsikkona oli Informaatiotutkimusta 2000-luvulla, eli tarjolla oli esityksiä alan ajankohtaisista aiheista ja katseltiinpa vähän tulevaisuuteenkin.

Seminaarin avasi laitoksen johtaja, professori **Eero Sormunen** kertomalla päiväsankarin saavutuksista informaatiotutkimuksen alan teoreettisen perustan uudelleenmäärittelyssä ja erityisesti tiedonhankinnan ja tiedonhaun tutkimuksen kehittämisessä ja esilletuomisessa - myös kansainvälisissä merkeissä.

Seminaarin ensimmäisenä esiintyjäksi saatiin kansainvälinen vieras, tohtori **Ian Ruthven** Strathclyden yliopistosta Skotlannista. Ruthven puhui aiheesta "Challenges and Opportunities in Interactive Information Retrieval", eli käsittelyssä oli tiedonhaun tutkimuksen muutos hakumenetelmien ja algoritmien tehokkuuden tutkimuksesta käyttäjät huomioonottavaan vuorovaikutteisen tiedonhaun tutkimukseen. Samalla teemalla jatkoi Ruthvenin jälkeen myös akatemiaprofessori **Kalervo Järvelin** otsikkonaan "Minne matka, tiedonhaun tutkimus?"

Kummankin arvostetun tiedonhaun tutkijan puheista voisi tiivistäen sanoa, että niin kivoja mittareita kun saanti ja tarkkuus ovatkin, niin oikeaa tiedonhakijaa ei järjestelmän tehokkuus näillä mitattuna juurikaan liikuta. Tiedonhakijaa kun kiinnostaa vain se, saako hän hakujärjestelmän avulla vastauksen kysymykseensä ja tehtävänsä suoritettua. Ja jos tästä prosessista saadaan vielä käyttäjälle jäämään niin hyvä mieli, että hän haluaa palata kyseisen järjestelmän pariin vielä uudestaan, niin aina parempi.

Tällaisten järjestelmien kehittäminen vaatii perinteisen tiedonhaun tutkimukselta uutta, laajempaa lähestymistapaa. Laboratorio-olosuhteissa tutkittujen hakumenetelmien tehokkuuden - ja aihelevanssin sijaan on tullut tarpeelliseksi tutkia koko hakuprosessia ja huomioida relevanssin moniulotteinen ja dynaaminen luonne. Eri käyttäjät voivat arvioida saman

dokumentin hyödyllisyyden hyvinkin eri tavalla riippuen heidän aikaisemmasta tietämyksestään aiheesta ja lisäksi tiedonhakijan käsitys relevantista dokumentista - ja myös tiedontarpeesta - muuttuu tehtävän suorittamisen/hakuprosessin edetessä. Lisäksi myös käytettävyydestä tutkimuksella lienee olennainen sija vuorovaikutteisia tiedonhakujärjestelmiä suunniteltaessa eikä poikkitieteellinen yhteistyö mm. psykologien ja sosiologien kanssa liene myöskään tiedonhaun tutkijoille haitaksi.

Jäämme mielenkiinnolla odottamaan, mihin vuorovaikutteinen tiedonhaun tutkimus tulevaisuudessa menee ja millaisia järjestelmiä se meille tiedonhakijoille tuottaa. Joka tapauksessa, Ruthvenin ja Järvelinin puheiden perusteella, tiedonhaun tutkimuksella on edessä mielenkiintoinen tulevaisuus haasteinen - ja mahdollisuuksineen.

Tämän tiedonhaun tehopakettien jälkeen olikin hyvä hetkeksi siirtyä tauolle nauttimaan syntymäpäiväkahvista ja -kakusta, joiden voimalla seminaarin toinen puolisko suuntasi osanottajien ajatukset informaatiotutkimuksen ”kovermmalta” puolelta tiedonhankinnan prosesseihin. Nyt liikuttiin professori Vakkarin omimmilla alueilla ja näin seuraavana puhujana olikin Vakkarin entinen oppilas **Katriina Byström** Boråsista (*Högskolan i Borås*). Bysrtömin teemana oli käydä läpi tiedonhankintatutkimuksen haasteita 2010-luvulle siirryttäessä. Historiaosuudessaan Byström taustoitti alan tutkimuksen profiloitumista perinteisesti nimenomaan eri ammattiryhmien INSU-käytäntöjen (*information needs, seeking and use*) tutkimiseen. Kohta päättyvällä vuosikymmenellä painopiste on siirtynyt kohti eri rooleissa harjoitettujen INSU-käytäntöjen tutkimiseen. Keskeisenä lähtökohtana ja ongelmanasetteluna on kuitenkin koko ajan pysynyt kontekstin ja INSU-käytäntöjen suhde.

Tulevaisuuden haasteina Katriina Byström näki yhtäältä tutkimustulosten käytännön soveltamisessa ja INSU-käytäntöjen parantamisessa - toisin sanoen hyödyn löytämisessä. Toisaalta haastetta on myös löytää tiedonhankintatutkimuksen relevanssi lähitieteiden kannalta ja kolmanneksi olisi tarvetta nähdä tiedonhankintatutkimus osana laajempia kokonaisuuksia. Kapeakatseisuuden ongelma on siis läsnä myös tällä saralla.

Seminaarin päätti raikas tuulahdus pään sisältä. **Mikko Sams** TKK:n lääketieteellisen tekniikan ja laskennallisen tieteen laitokselta esitteli kognitiivisten neurotieteiden näkökulmaa tietoon ja informaatioon. Luennon lähtöajatuksena oli, että aivot eivät ole passiivisia informaation reagoivia toimijoita vaan ne päämääräisesti poimivat ympäristöstään informaatiota ja sopeuttavat toimintaansa vastaanottaakseen juuri tietyn tyyppistä informaatiota. Teemansa tueksi Sams esitteli varsin veikeitä videoleikkeitä, jossa oli sekoitettu ihmisen kuulo ja näköaistin saamia signaaleja keskenään.

Samsin tutkimuksen kannalta oleellisia kysymyksiä oli mm. teknologia osana kognitiota, muistin tukena ja kasvattajana. Toisaalta aivojen luoma verkosto ja niiden välinen vuorovaikutus on pohdinnan keskiössä. Lähtökohtana tässä ajattelussa on se, että yksittäisen aivon tutkimisen sijasta relevantimpaa ilmiöiden ymmärtämisen kannalta on tutkia useita aivoja ja niiden välistä

vuorovaikutusta ja näin syntyvää kollektiivista tajuntaa.

Tilaisuuden päätteeksi professori Vakkari vastaanotti onnitteluita asianmukaisten tarjoiluiden säestämänä. Lahjoista konkreettisin lienee pyöräilykypärä, jonka toivottiin suojelevan tiedemiehen aivoja ja niihin tallentunutta tiedettä talven liukkailla ja kesän pölyisillä maantietäpaaleilla. Varmuuden vuoksi professorille ojennettiin myös romppu, johon oli tallennettu osa Vakkarin kirjallisesta tuotannosta.

Teksti:

Anne Kakkonen

Antti Virrankoski

Kumpulan tiedekirjasto

Kuva:

Anne Kakkonen